
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

О. М. Власенко, канд. пед. наук

Сучасне українське суспільство постійно потребує активних освічених громадян, здатних до самореалізації, самопізнання та саморозвитку, особистостей з активізованим внутрішнім ресурсом, готових самостійно приймати рішення, здатних до співпраці й міжкультурної взаємодії у громадянському суспільстві.

Без сформованих громадянських цінностей людиною легко керувати та маніпулювати, оскільки вона не здатна до усвідомленого вибору, швидко підпадає під емоційний вплив та змінює свої політичні орієнтири, що викликає атомізацію суспільства (відокремленість членів суспільства). У старших класах завершується процес первинної соціалізації, тому й вимоги до освітнього процесу передбачають цілісне зосередження уваги на підготовці старшокласника як до праці, до створення сім'ї, так і до життя в громадянському суспільстві та виконання громадянських обов'язків. Серед ключових проблем формування громадянських

цінностей старшокласників виділяємо: суспільну значущість процесу формування громадянських цінностей старшокласників та недостатню розробленість дидактичних умов реалізації даного процесу; об'єктивну потребу суспільства в учителях, які володіють громадянськими цінностями, недостатній рівень їх готовності до аксіологічної діяльності; епізодичне використання аксіологічного потенціалу освітнього середовища закладу середньої освіти. Життєва активність дає змогу молодим людям достатньо органічно інтегрувати як традиційні, так і нові ціннісні моделі, але молодь схильна до впливу різних соціальних суб'єктів, які нерідко є носіями взаємовиключних норм і цінностей.

Необхідно відзначити, що структура орієнтації старшокласників на громадянські цінності суспільства представлена когнітивним (знання про світ, себе, часу, мету і сенс життя), емоційним (ціннісні відношення до майбутньої життєдіяльності, ціннісні орієнтації особистості), діяльнісним (сукупність умінь цілепокладання, планування, проектування, вибору, побудови часової перспективи життєдіяльності) компонентами, і рівнями сформованості громадянських цінностей (прагматичним, фрагментарним, креативно-діяльнісним). Критеріями розвитку когнітивного компонента виступають знання про громадянина в суспільстві, державі, їх політичних, правових і соціально-економічних відносинах, а його показниками стали: рівень знань старшокласників з гуманітарних предметів; рівень знань про систему цінностей, а також народ (або народи), що населяють територію, зі своєю культурою, мовою і традиціями; зацікавленість у вивченні індивідуальних маркерів ідентичності тощо. Критеріями розвитку емоційного компонента стало усвідомлення особистості як суб'єкта діяльності, ціннісне ставлення до людини, держави й суспільству, майбутньої життєдіяльності, а його показниками стали: сприйняття іншої людини і його емоційної сфери, терпимість і лояльність; адекватність самооцінки і цілеспрямованість особистості; рівень готовності старшокласників сприймати суспільні процеси і брати участь в них. Критерієм розвитку діяльнісного компонента виступала сукупність умінь старшокласників: цілепокладання, планування, проектування, рефлексії, розробки і реалізації соціальних проєктів, а показниками стали: кількість старшокласників, які беруть участь у діяльності об'єднань додаткової освіти; участь старшокласників у навчальній і позаурочній діяльності суспільствознавчої спрямування; володіння навичками прогнозування, аналізу та рефлексії; участь старшокласників у соціальних проєктах і акціях, заходах виховного характеру. Сприятливими пе-

редумовами формування системи громадянських цінностей в юнацькому віці стають: прагнення до оволодіння соціокультурним простором, високий рівень розвитку критичної рефлексії, необхідність самовизначення в різних життєвих сферах, громадянська активність.
